

nog niet het standpunt ingenomen, dat ik reeds eerder in dit blad verdedigd heb, n.l.: in Gods Huis principieel ook plaats voor het menschelek woord; waarover wij nog hieronder spreken.

5. Wij zullen dit niet curieus onderzoek, maar willen wel zeggen, dat op diegenen, die in deze woorden van den heer De Vries hun eigen positie juist geteekend vinden, nu de verplichting ligt, om of te erkennen, dat hun bezwaren niet onoverkomelijk waren, en dus maar rustig mee te doen, of te bewijzen, dat hun bezwaren, inmiddels bewust geworden, wel degelijk ernstig zijn, en daarom dadelijk langs den kerkelijken weg een actie in te stellen tegen het zingen van de in de kerkorde aangegeven, en bij de Christelijk Gereformeerden, de Oud-Gereformeerden etc., gelijk ook bij ons, van ouds gezongen gezangen. Zoodra het bewustzijn wakker wordt, moet het ook rechte paden trekken voor den voet.

6) Ik ook niet.

7) Ik evenmin.

8) Van alle maniakken moeten wij verlost worden. En daarom komt het er nu op aan, rustig te praten, en alleen te zeggen wat men verantwoord en kan ten aanzien van Schrift en belijdenis.

9) En daarmee is juist de hulpeloosheid van den toestand geteekend. Want: „in Gods Huis alleen Gods Woord”, — dat blijve wel de regel in alle gevallen, waarin het er op aankomt, onze houding te regelen naar de wet. Op sentiment, aanleg, etc. mag men tenslotte zich niet beroepen. Anders prolongeeren we al maar ons zelf. En dan is het: in Gods Huis ons eigen woordje.

10) „Drijvers” stichten altijd kwaad. Maar de drijvers die geen argumenten kunnen bijbrengen, stichten d'ubbel kwaad.

11) Voorzover hun redeneering zuiver is, (en dus ook rekent met de zwakheid der zwakken) stichten zij daardoor geen kwaad. Hun redeneering kan zelfs openbaar maken wat er in het hart leeft; zie wat dat betreft onder 9.

12) En aangezien God een ieder „het zijne” geeft te doen, en dus de „eenvoudigen”, gelijk het hier heet, indien zij niet in staat zijn, hun bezwaren te formulieren, de hulp doet genieten van anderen, die dat wel kunnen, maar die dan moeten die bezwaren in liefde kunnen weerleggen, dan moeten zij niet koppig zijn, maar de gemeenschap der heiligen dankbaar genieten in het verwerven van beter inzicht.

13) Wat is „dringende noodzakelijkheid”? Inzender denke ook eens hier aan, hoe het met den invloed der kerk zal gaan, als zij nu altijd uit den weg gaat voor redeneeringen, die geen steek houden, en dus altijd maar weer op buitenstanders den indruk maakt van niet-te-durven en niet-te-kunnen. Een kerk, die bang is, en haar leden bang houdt, voor nuchtere argumenten, verzaakt haar roeping als kerk. Heet zij geen „pilaar en vastigheid der waarheid”?

14) Wat het beste werk van iemand is, doet niet terzake in dit geval. De vraag is, of een bepaald argument deugdelijk is of niet.

15) Dit argument vervalt onmiddellijk, zoodra men maar den regel loslaat: „in Gods Huis alleen Gods Woord”. Althans, wat den eeredienst betreft. De gereformeerde liturgiek gaat uit van de gedachte, dat de eeredienst een samenkomen is van God met Zijn volk. Daarom is er ook een samentreffen, in dien eeredienst, van Gods Woord met het woord der menschen. Zoo in den zin van dat typische gezang: Tien Geboden, laatste rijm-couplet. Het gebed in de kerk trouwens is ook een woord van menschen. Een psalm, als tekst voor de preek, functioneert dan in den eeredienst als Woord Gods. Dezelfde psalm, na de preek opgenomen in het lied, is dan gemaakt tot woord der menschen. Stilzwijgend denkt men dan er bij zoo iets als: „mijn ziel, gedenk met heilig beven”. Elke gezongen psalm komt in den eeredienst voor als het woord der menschen. Het woord der gemeente. Anders zou het zingen preeken worden. En niet de gemeente preekt, maar de predikant alleen.

Is dus eenmaal in alle kerken het menschenwoord principieel ingevoerd, dan kan men twee manieren volgen. Men kan zijn gebed, zijn lied opbouwen uit louter bijbelteksten; zie de Roomsche misliturgie. Men kan er ook „vrije” woorden van maken. Het is zeer inconsequent, dat ettelijke menschen onder ons juist het gebed tot geen prijs willen zien opgebouwd uit bijbelteksten, maar verlangen, dat het uit „vrije” woorden zal opgebouwd zijn. Vele anti-gezangen-menschen hebben liefst geen formuliergebeden. Maar voor het lied hebben zij in eens een totaal anderen regel. Dit hinken op twee gedachten moet er uit.

16) De inzinking in buitenlandsche en binnenlandsche kerkformaties ligt niet aan het gezangen-zingen, maar aan de loslating van de Schrift. Of, mogelijk, aan 't niet consequent-volhouden van hetgeen men zelf houdt voor de waarheid. Iemand, die theoretisch nog aan den regel vasthoudt: „in Gods Huis alleen God Woord”, en dan toch niet daarnaar handelt (alle aanheffers van de „Eenige Gezangen”) die gaat achteruit, NIET, omdat hij een „vrij” lied zingt, maar omdat hij niet doet, wat hij meent dat zijn plicht is. En tegenover die buitenlandsche en binnenlandsche kerkformaties wijs ik mijnerzijds op de roomsche kerk. Daar zijn de geboden bijna allemaal, althans de mooiste gedeelten, bijbelteksten. Maar wat doet daar de liturgie?

17) Indertijd heb ik zelf ook reeds geschreven, dat de psalmen in de nieuw-testamentische kerk inderdaad ons gelegenheid geven CHRISTUS te bezingen. Maar dit is wat anders dan de schrijver zegt. Wie van CHRISTUS spreekt, noemt nog niet JEZUS. Want dat de Christus (de Messias) in (den historischen) Jezus verschenen is, dat is de vervulling van het Oude Testament. En in zóóverre heeft het bezwaar van Prof. Lindeboom volkomen gelijk. Ook Brummelkamp was sterk voorstander, en Ds Glispén.

18) Zeker, zeker. Maar zij hebben ook meer gedaan. Zij hebben met den naam Jezus op de lippen de profetie van het Oude Testament omtrent den Christus nog rijker laten spreken, dan hun vroeger mogelijk was; en voortis nieuwe liederen gezongen. In I Kor. 14:26 is sprake van het „hebben” (het „voortdurend hebben”, Groshede) van een „psalm”. Met psalm

„kan ook het dichten of kennen van een Christelijkloflied zijn bedoeld” (Groshede). „Dat achte men niet gering. Wij zijn in een heiden-christelijke gemeente, die pas met het Oude Testament bekend was geworden, en wij zijn in een tijd, dat een psalmboek schaarsch was. Misschien bezat de geheele gemeente slechts één exemplaar. Dan is het een gave, om op de juiste wijze den vasten psalm aan te heffen. Zou een Christelijk lied bedoeld zijn, dan geldt daarvan mutatis mutandis hetzelfde” (Groshede).

Hier wordt een Christelijk lied althans mogelijk geacht. Mogelijk als bijzonder geestesgeschenk in de samenkomst der gemeente. En nu gaat Paulus wél in tegen het misbruik, dat de charismatisch begaafden, die zulk een lied „hebben”, van hun gave soms maken, wanneer zij n.l. zelf willen „schitteren”, maar hij wijst op zichzelf dat „hebben” van een „lied” niet af. Het moet — zegt hij — alleen maar dienen tot den geestelijken opbouw der gemeente. Hun gave moet anderen tot nut zijn. Wanneer nu het „hebben” van zulk een lied op die plaats zonde was, kon het geen nut stichten. De charismata nu zijn thans wel opgehouden, maar ze hebben naar hun inhoud de kerk toch geen kwade vruchten doen eten. Dat doet de Geest niet. En wanneer in Efeze 5:19, Col. 3:16, sprake is van „psalmen”, „hymnen”, „geestelijke oden”, dan wordt „niet uitsluitend” gedacht aan de oud-testamentische liederen (v. Leeuwen, die hier verwijst naar het werkwoord „psalmzingen” in I Cor. 14:15, Jac. 5:13). Trouwens, hoe stelt men zich toch den oud-testamentischen eeredienst voor? Indien in Gods Huis alleen Gods Woord mag gezongen worden, hoe moest het dan, voordat die psalmen er waren? Waren er toen wél „vrije” liederen? Maar is dan niet het Nieuwe Testament rijker dan het Oude? Men zal zeggen: „Gods Woord IS dat rijker; en nu wij dus Gods Woord hebben om te zingen, moeten wij niet naar dat armere menschenwoord, niet naar het behulpel terug”.

Ik zou voor die redeneering alles voelen, wanneer ik op het standpunt stond van: „in Gods Huis — op den duur — alleen Gods Woord”. Maar de tegenstanders, die beweren: „menschelijk woord hoort in Gods Huis niet thuis”, en die het daar ongeoorloofd achten, zitten toch voor die vraag, omdat in elk geval de oud-testamentische eeredienst het menschenwoord zeer lang heeft moeten kennen.

19) Het is in het aantal malen niet gelegen. Bovendien, van „meevallen” is geen sprake. De bundel is zeer bescheiden, en is dat wél-bewust.

20) De zondE openbaart zich in de zondE. Zou men op dezelfde wijze niet psalm 38 ongeschikt kunnen noemen? En mag men vervolg en slot van het lied negeren?

21) Voorzichtig met de exegese. Men leze maar eens — al wil ik daar verder geen maatslaf in zien — de Zuid-Afrikaansche vertaling van Num. 23:21: 'n Mens aanskou geen onheil in Jakob en sien geen ellende in Israel nie.

De Biblia Sacra, ed. Antwerpen 1599 (roomsch) vertaalt: „Daer is geen afgod in Jakob, noch geene gelykenis ziet men in Israel”. — Luther: „Man sieht keine Mühle in Jakob und keine Arbeit in Israel”. — Allioli (naar de Vulgata): „Es ist kein Abgott in Jacob, man sieht kein Götzenbild in Israel”. — Leidsche vertaling: „Ik (Bileam) aanschouw geen onheil in Jakob, noch zie ik rampspoed in Israel (eenmaal volgens Samaritaanschen tekst).”

22) Zie boven — wat de gedachte, die inzender in Num. 23:21 leest, betreft — onder 17 en 18.

23) Zou de geachte schrijver het feest willen afschaffen? En zijn de adventsdagen geen Zondag en?

24) Het „ontvangen” aldus uit te leggen, lijkt mij ongeoorloofd, want het correspondeert met: „hoe wilt gij zijn (ontmoet) gegroet?” Bovendien: indien die „eenvoudigen” den eenen keer geacht worden zoo knap te zijn in het plaatsen van bepaalde oud-testamentische woorden in het licht van het Nieuwe Testament, dan moet men ze later niet voor al te machteloos aanzien.

25) Men kan het „roomsch” interpreteren, men kan het ook „protestantsch” zien. Een volkslied wordt nu eenmaal altijd losgemaakt van de bedoeling van den dichter. Overigens: het gaat dezen keer over het principe, niet over een bepaald geval. Daar is altijd over te praten. „Dood hout” zag de inzender reeds in den bestaanden bundel.

26) O. i. is dit niet juist, want het gaat niet over de psalmen, maar over de psalmberijming. Die kan men elken dag veranderen.

27) Volkomen mee eens. Maar indien die andere beeerde „fouten” nu eens geen fouten zijn?

28) Een bewijs, dat Prof. Hoekstra niet behoort tot de boven afgewezen „drijvers”.

29) „Enthousiasme” is in de kerk altijd gevaarlijk. Buiten de kerk ook. Zoowel pro- als contra-enthousiasme.

30) Gevaren zijn er elken dag. Ook bij het niet-willenzingen-van-liederen uit vooroordeel. Maar het gevaar komt dan niet van den kant der liederen, of der psalmen, maar van den kant van ons verduisterde verstand en onzen tragen wil.

31) Volstrekt niet. Zie onder 30.

32) Met instincten zal het niet gaan.

33) Ik niet. Al respecteer ik de bedenkingen, men móest kiezen. En men kan niet altijd allen bevredigen. Wie in dezen de eene groep tegemoet komt, stelt de andere teleur. Daarom moeten tenslotte allen vragen: wat zegt de Schrift? En daarin elkaar vinden. Natuurlijk rust op de predikanten en op de kerkeraden in het algemeen de roeping, om voor te lichten. Bezwaren kan ik verstaan, zie artikel inzake Ds Mak. Maar men zij in het propageeren daarvan voorzichtig, en rekene in dergelijke dingen met het gevoelen der meerderheid, tenzij het strijd met Gods Woord en de belijdenis. En ook dan rekene men er mee, door zich te wenden tot den kerkeraad met aan de Schrift ontleende bezwaren.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

G. C. Hoogewerff. †

De vorige week is in den ouderdom van 75 jaar te Hilversum overleden de heer G. C. Hoogewerff, en gaarne wil ik, alvorens verder te gaan met de loopende artikelenreeks, dezen ouden vriend van den christelijken lezerskring in een kort „In Memoriam” herdenken. En dan doe ik dat, met de woorden, die ons blad bij onderscheiden gelegenheden over hem en zijn werk heeft gesproken, want we herdenken een overledene zooals we hem hebben gekend en gezien. Telkens, als een nieuw boek van Hoogewerff verscheen — en het waren er in de laatste jaren vele — is dat in een artikel behandeld, en zoo staat, wat we thans te zeggen hebben, op verschillende punten in ons blad te lezen.

„De boeken van Hoogewerff”, aldus de 9e jaarg. van „De Reformatie” (pag. 309) in een verband dat handelt over de snelle opvolging van nieuwe uitgaven, „zijn nimmer oppervlakkig of zielloos, dragen ook nooit de sporen van haastige makelij, maar zijn juist altijd massief van inhoud en welverzorgd van vorm. Ze mogen dan niet tot de literatuur in den strikten zin behooren — ze pretendeeren zulks trouwens ook niet, maar zijn intusschen beter dan menige als „litterair” aangekondigde roman — goede, degelijke, waardevolle lectuur bieden ze altijd... Hoogewerff is een historiekennner en hij gaat met het edele metaal der geschiedenis zorgvuldig en vakkundig om. Hij weet er uit te smeden, wat er uit te maken valt, en doet dat zoo, dat het materiaal niet door allerlei bijmengsels in waarde wordt verminderd. Het historieverhaal van dezen Auteur is werkelijk historisch-verhaal en het mooie is altijd, dat hij er het levendige en onderhoudende van een verhaal in weet te leggen...”

Over die verhalen van Hoogewerff schreef de 10e jaarg. (p. 108), dat „ze bezitten uitnemende qualiteiten van taal en stijl, zuiver (zijn) van compositie en rijk aan inhoud en behooren tot het beste van wat aan verhalende lectuur in dezen tijd geboden wordt. En dan verhalende stichtelijke lectuur. Want ze worden immer gedragen door de christelijke levensovertuiging van den Auteur en doen over het historisch gebeuren, dat ze meestal teekenen, hooger licht stralen... De feiten zijn hem meer dan feiten alleen, ze zijn hem daden Gods, blijken, dat Gods hand den loop der dingen bestiert. En dat doet hij altijd uitkomen ook...”

„Wat de menschen doen, (11e jaarg. p. 235) in kettervervolging of heksenverbranding, in dweepzucht of uit ware vroomheid, hij laat het alles zien als gebeurend onder de toelating Gods of tot vermeerdering van Zijn eer”... „Daarom zijn z'n verhalen een bezit aan verrijkende lectuur, waarvoor we dankbaar zijn.”

In verband met deze boeken en vooral met de uitgave van „Een Geestelijk Liedt-Boeckken” met inleiding en annotatie, werd in datzelfde artikel gewezen op „den studiezin en het nog onvermoed wetenschappelijk speuren in protocollen en oude bescheiden... die eerbied afdwingen”. En het artikel besloot met de woorden „Het is goed, dat we de treffelijke qualiteiten van den sympathieken schrijver vermelden. Want in dat vermelden betalen we den tol der dankbaarheid, die we hem verschuldigd zijn. Ons christelijk lezers-publiek dankt aan den heer Hoogewerff een serie rijke, boeiende, echt-christelijke boeken, die waard zijn, in al onze gezinnen gelezen te worden.”

Met het herhalen van deze verschillende passages willen we dan den thans ontslapen schrijver herdenken, want, tegen den achtergrond telkens van de bespreking van zijn boeken, zijn ze de vertolking van wat onzerzijds als de beteekenis van Hoogewerff werd gezien en gezegd.

Een christelijk schrijver, een bekwaam verteller, een uitstekend kenner der historie is met den heer Hoogewerff heengegaan, maar ook een Christus-belijder, die — ik heb dat ervaren in de jaren toen hij nog actief deelnam als Rijksgeleerde aan examens — in woord en daad dat belijden in practijk bracht. Ook alszoodanig zij zijn nagedachtenis onder ons in eere.

C. T.

Over „Erfgenamen” van Körmendi als tijdboek.

De ruimte die mij overblijft is juist toereikend, om, ten vervolge op de artikelen-reeks van de laatste weken, een vraag te beantwoorden betreffende het boek van den Hongaarschen schrijver Ferenc Körmendi „Erfgenamen” (vert. door mevr. Szeckely Lulofs).

Die vraag (die in z'n formulering voortvloeit uit een vrij uitvoerige uiteenzetting van den indruk, dien de lectuur van dezen roman bij den correspondent heeft nagelaten) luidt: „is nu dit boek, ofschoon het als lectuur niet aanbevelenswaardig is, toch niet als een scherp en objectief tijdboek te waardeeren?”

Ter oriëntatie geschreven makende literaire”. Maar geschiedeni waarin tal dus en Cze anderen, die reiki de l mensch van duct van d ook in „Ca „erfgenaam komt van naar Hong-vlak na de maar voor in zeer su vertegenv gang is ge toekomst in den tekst t gemuurd, d paden heef als slachtot wording va kunnen zie tegen het l Inderdaan décor van en verrasse dern levee een zeer st galen in h derne levee is, kan dan toegegeven.

Over de te zeggen z voor zichz voelt men kelijk het zaak is van allereerst zwakkeeling dit punt is daarom ten

Wat he ik dan ver tijdboek te Ik zou d muleerde steeds in c pleit, dat waarde-er en waarde- ding stamv scheid. En stelt, ziel d teekenis v een quaest van waarde wordt bepa een en an

terwijl was staat en v appreciatie-lijk zijn, de van waarde erkend, óó deeren op omdat waa Christen s

Dus is de formuleerd is een anty die hier g houding t vragen er tijdboek w te waarde

Wat betr merken, d zekerheid tijd kan ir schijnlijk aangaal de van een t kan bepa men de w men zelf l tijd spiege slechts me men dien leden ligt.

over „Erfg te spreken verschillen meebrenge Körmendi tijd en zij boeken ge momenteel daarin ligt waarde-ele Wat aan als boek t oordeel ui toe voor c luut, wijl

KUNST

van 75 jaar Hoogewerff, gaan met de n vriend van kort „In Me dat, met de iden gelegen- ft gesproken, e zooals we kens, als een en — en het is dat in een at we thans unten in ons

s de 9e jaarg, een verband g van nieuwwe g of zielloos, istige makelij, houd en wel- i niet tot de en — ze pre- maar zijn in- erair" aange- waardevolle werff is een edele metaal indig om. Hij e maken valt, iet door aller- minderd. Het is werkelijk altijd, dat hij van een ver-

ff schreef de i uitnemende (ijn) van com- ehooren tot tuur in dezen de stichte- ner gedragen ing van den gebeuren, dat stralen... De leen, ze zijn and den loop hij altijd uit-

rg. p. 235) in ig, in dweep- laat het alles g Gods of tol arom zijn z'n ectuur, waar- oor met de oexken" met zelfde artikel g onvermoeid llen en oude ". En het ar- goed, dat we sympathieken ermelden be- die we hem lezers-publiek n serie rijke, e waard zijn, rden."

hillende pas- pen schrijver grond telkens zijn ze de ver- teekenis van waam vertel- torie is met maar ook een rrvaren in de als Rijksgede- en daad dat szoodmig zij re.

C. T. als tijdbok. st toereikend, reeks van de orden betref- den schrijver t. door mevr. g voortvloeit van den in- man bij den t: „Is nu dit aanbevelens- en objectief

Ter oriëntering diene, dat „Erfgenamen" is geschreven door den auteur van het gerucht- makende boek van enkele jaren geleden „Carrière". Maar het is breder van bouw: een familie- geschiedenis, de roman van een „generatie", waarin tal van personen uit de geslachten Hege- dus en Czendrik hun rol spelen, met evenzoo vele anderen, die rondom hen zijn gegroepeerd. En ook reikt de bedoeling verder. Het gaat om den mensch van dezen tijd te doen zien als het pro- duct van de verwikkelde verhoudingen (dat was ook in „Carrière" het geval), maar óók als den „erfgenaam" van zijn geslacht. De hoofdfiguur komt van een gezondheidskuur in Zwitserland naar Hongarije terug tijdens de verwarring, die vlak na den oorlog heerscht, politiek en sociaal, maar vooral ook moreel. En dan doet de Schrijver, in zeer suggestieve teekening, hem zien als den vertegenwoordiger van het geslacht, dat ten onder- gang is gedoemd, omdat het geen hoop en geen toekomst meer heeft (daarom koos hij als motto den tekst uit Job 19, „Hij heeft mijnen weg toe- gemuurd, dat ik niet doorgaan kan en over mijne paden heeft Hij duisternis gesteld"), maar ook als slachtoffer van de geestelijke en moreele ver- wording van een familieleven. Hij en zijn broers kunnen zich uit de débacle niet redden, omdat ze tegen het leven niet opknnen.

Inderdaad geeft het boek, in een veelvervig décor van dikwijls prachtig geteekende figuren en verrassende opnamen, een beeld van de mo- derne levens- en tijdverhoudingen. En het laat een zeer sterken indruk na van de diepe trechter- galen in het door oorlogsgeweld omwoelde mo- derne levensterrein. Dat het een scherp tijdbok is, kan dan ook den vrager gereedelijk worden toegegeven.

Over de objectiviteit zou nog wel een en ander te zeggen zijn, want als men na volbrachte lectuur voor zichzelf de slotsom tracht op te maken, ge- voelt men het m.i. als quaestieus of hier nu wer- kelijk het toegemuurd-zijn van de wegen de oor- zaak is van den geteekenden ondergang en of niet allereerst en allermeeft in de menschen zelf, zwakkelingen als ze zijn, de verklaring ligt. Maar dit punt is nu niet aan de orde en ik laat het daarom terzijde.

Waar het nu om gaat is de gestelde vraag, die ik dan vereenvoudig tot: is dit boek niet als een tijdbok te waardeeren?

Ik zou dan met betrekking tot de aldus gefor- muleerde vraag willen verwijzen naar wat ik steeds in de boekbesprekingen van ons blad be- pleit, dat waardeeren iets heel anders is dan waarde-erkennen. Tusschen de begrippen waarde en waardeering, ze mogen dan in hun be-woor- ding stamverwant zijn, is m.i. een groot onder- scheid. En de briefschrijver, die de bewuste vraag stelt, ziet dat onderscheid over het hoofd. De be- teekenis van een tijdbok is en kan alleen zijn een quaestie van waarde, en zeker niet een zaak van waardeering. Want de laatste, de waardeering, wordt bepaald door subjectieve factoren, gelijk ik een en ander maal in ons blad heb aangeleond, terwijl waarde een objectief element is, dat be- staat en vaststaat geheel buiten de persoonlijke appreciatie van den lezer om. Het zou dus moge- lijk zijn, dat „Erfgenamen" als tijdbok een boek van waarde is, en dan dient die waarde te worden erkend, óók door den Christen, maar van waar- deeren op dien grond kan nooit sprake wezen, omdat waardeering op geheel andere en voor den Christen specifieke gronden van belijden rust.

Dus is de vraag, die in het geding is, foutief ge- formuleerd en zóó niet te beantwoorden. Maar wel is een antwoord mogelijk, als we de twee dingen, die hier gecontamineerd zijn, tot hun juiste ver- houding terugbrengen, als we namelijk twee vragen er van maken: heeft „Erfgenamen" als tijdbok waarde?, en: is „Erfgenamen" als boek te waardeeren?

Wat betreft het eerste punt moet ik dan op- merken, dat zulks op het oogenblik niet met zekerheid te zeggen valt. Over een boek-van-den- tijd kan in dien tijd niet anders dan een waar- schijnlijkheidsprognose worden opgemaakt, wat aangaat de waarde. Zoomin als men de hoogte van een toren ten opzichte van zijn omgeving kan bepalen als men er onder staat, zoomin kan men de waarde vaststellen van een tijdbok als men zelf leeft in dien tijd. Of het werkelijk zijn tijd spiegelt en of het daarin objectief is, kan slechts met stelligheid worden geconstateerd, als men dien tijd kan overzien, dus als hij in 't ver- leden ligt. Maar voorzover het dan mogelijk is over „Erfgenamen" als tijdbok een oordeel uit te spreken komt het mij voor, dat er inderdaad verschillende factoren aanwezig zijn, die waarde mee brengen. En de voornaamste daarvan is, dat Körmendi door en onder de invloeden van zijn tijd en zijn omgeving tot het schrijven van zijn boeken gekomen is. Wat hij zelf beleefd had en momenteel doormaakte was zijn uitgangspunt en daarin ligt in ieder geval voor een tijdbok een waarde-element.

Wat aangaat het tweede punt: is „Erfgenamen" als boek te waardeeren? is wél een gefundeerd oordeel uit te spreken. Want de normen, die daar- toe voor ons gelden, zijn boven-tijdelijk en abso- luut, wijl gelegen in het onveranderlijk christelijk

beginsel. Met die normen dan is het volstrekt in strijd. De mentaliteit van het boek is die van de verlorenheid der ontredderde wereld en de fata- listische noodzakelijkheid van daaruit voort- vloeienden individueelen ondergang. En daarin staat het lijnrecht tegenover de christelijke levens- beschouwing, die voortvloeit uit dat wat er volgt op de aangehaalde woorden uit Job 19. Juist op dat volgende komt het in 'tverband van dat hoofdstuk aan.

C. T.

III ZIELKUNDE III

Vorming der persoonlijkheid.

V.

Onder de persoonlijkheid verstaan wij dus de eenheid van levensorganisatie in den indivi- dueelen mensch, waarin de persoon van dien mensch tot uitdrukking komt.

Iemand, wiens persoonlijkheid ongevormd is, openbaart zich niet in den vorm van, met het voorkomen van een persoon.

In de kern van elke persoonlijkheid is dus de persoon, het „ik", het organiseerend en heers- chend principe.

Uitgaande van deze gedachte begrijpen wij van- zelf, dat wij moeten spreken van de onge- vormde persoonlijkheid daar, waar een of andere eigenschap of kwaliteit van de psychosomatische structuur van den mensch als overheerschend principe naar voren treedt.

Er zijn menschen, die dermate door hun zenu- wen worden beheerscht, dat zij zich niet aan ons kunnen openbaren als een persoonlijkheid; dat wil dus zeggen, het subject der redelijke men- schelijke natuur, het eigenlijke „ik", de eigen- lijke persoon, wordt in die menschen zoozeer overheerscht door een situatie in de lichamelijke of in de somatisch-psychische structuur, dat zij zich niet in den vorm van een persoon aan ons kunnen openbaren. Wij zouden het zoo kunnen uitdrukken: zulke menschen beheerschen niet hun zenuwen, maar zij worden door hun zenuwen overheerscht.

Evenzoo zijn er menschen, bij wie de driften in de structuur van hun individualiteit meer den indruk maken van een wezen dat voortdurend bezig is zekere driften uit te leven, van een individu, dat permanent onder den invloed staat van bepaalde „Triebe", dan van een persoon, die, heerschend temidden van de verschillende soma- tisch-psychische samenhangen, leeft.

In zulke gevallen spreekt men dan ook van een ongevormde persoonlijkheid.

Persoonlijkheidsvorming streeft er dus naar den naar Gods beeld geschapen mensch er toe te brengen, dat hij als persoon naar voren treedt.

De vorming der persoonlijkheid bedoelt altijd weer dien mensch zich te doen openbaren als een eenheid van profetische wijsheid, priesterlijke toewijding en konink- lijke heerschappij.

Daarom is voor persoonlijkheidsvorming aller- eerst noodig zelfkennis. De mensch moet zichzelf kennen zooals hij is, met zijn neigingen, zijn aanleg, zijn onevenwichtigheden, de onregel- matigheden in zijn structuur en de gaven die God hem heeft geschonken. Met wijsheid moet hij het terrein van zijn eigen leven kunnen overzien. Hij dient georiënteerd te zijn in den mikrokosmos van zijn eigen bestaan. Hij behoort profet te zijn in de eerste plaats tegenover zichzelf.

De psychanalytische school van tegenwoordig heeft het voortdurend over zelfanalyse. Deze psychanalytische zelfanalyse is veelszins een caricatuur van de rechte zelfkennis. Immers, zij graaft al te zeer in eenzelfde richting en geeft al te veel den indruk, dat een ziekelijke situatie in de eerste plaats als verklaringsgrond van de eigenaardigheid der structuur moet worden aan- vaard.

Juister is het dan ook te zeggen, dat wij moeten streven naar zelfkennis en dat wij met pro- fetische wijsheid datgene, wat wij als zelfkennis hebben verkregen dienen te verwerken. Zelfkennis zonder wijsheid maakt den mensch patiënt. Hij wordt bang voor zichzelf, of hoogmoedig op zich- zelf. Hij is de arme, die gebukt gaat onder aller- lei breuke in zijn levensstructuur, of de schat- rijke, die zich in zelfgenoegzaamheid verblijdt over het feit, dat hij het zoo bijzonder met zich- zelf heeft getroffen.

Maar zal deze wijsheid mogelijk zijn, dan moet er bij den mensch komen het licht van den Hei- ligen Geest. Immers, wijsheid, die niet ontleend is aan de opperste Wijsheid wordt spoedig eigen- wijsheid. Wijsheid, die niet in de eerste plaats Gods Geest laat spreken is al te zeer geneigd, om den mensch, en dan in dat geval meestal het eigen „ik", te stellen tot maat aller dingen.

Maar juist ook wanneer wij dit voorop stellen, kunnen wij als eersten eisch van christelijke per- soonlijkheidsvorming blijven poneeren, dat de

mensch zichzelf moet zien, zichzelf moet verstaan en met wijsheid den samenhang van zijn eigen gaven en aanleg, van zijn eigen neigingen en drif- ten moet beoordeelen zóó, dat hij weet wie hij is. Voor de zedelijke beoordeeling van de eigen levenssituatie is daarbij noodig, dat hij objec- tieve normen aanvaardt.

In de tweede plaats eischt persoonlijkheidsvor- ming herstel van het priesterschap. Dat dit in principe alleen mogelijk is daar, waar een her- stel is van de betrekking tot God en een vernieuwing naar het evenbeeld desgenen, die ons geschapen heeft (Col. 3:10), behoeft hier niet nog weer eens opzettelijk te worden betoogd. Het mysterie van elk herstel in ons door de zonde gebroken leven, ligt altijd in het genadewerk Gods en in de vernieuwde gemeenschap met den Schepper.

Zoodra echter het priesterschap van den per- soon, die mensch is, voor zijn bewustzijn weer werkelijkheid wordt, ziet hij zich ook als sociaal wezen.

In feite bestaat er geen echt conflict tusschen individu en gemeenschap. De waarlijk zichzelf kennende persoonlijkheid ziet zichzelf ook als priester met de behoefte van de wijding, met de behoefte om zich te gaven.

En deze toewijding is alleen mogelijk in den socialen samenhang, zij kan alleen tot haar recht komen door het contact met medemenschen.

Evenwel kan deze toewijding eerst daar aan haar doel beantwoorden, waar omlrent de wij- dingsmogelijkheden binnen den kring van het eigen leven licht ontvangen is.

Hier toch komen wij in aanraking met het groote vraagstuk van de verhouding tusschen de handhaving van onszelf en onze toewijding aan het andere; een vraagstuk waaraan wij een af- zonderlijk artikel hopen te wijden. Vast staat wel, dat nooit het ideaal kan zijn, dat wij streven naar zelfvernietiging. Toch is het anderzijds een roe- ping voor ieder mensch om zijn vleesch te kruis- igen. Eenerzijds moet hij zich geven met de speciale gaven en krachten, die hij gekregen heeft en anderzijds moet hij, juist terwille van de taak, die God hem in het leven geeft en terwille van de opdrachten, die God hem verschaft, dikwijls sterven aan zichzelf en met voorbijgang van wat zijn leven schijnt aangenaam te zijn, het kruis op zich nemen en doen, datgene waartoe hij ge- roepen wordt. In deze tegenstelling ligt voor menige persoonlijkheid en voor den uitgroei daar- van dikwijls een zeer gevaarlijk terrein.

Ten slotte is het ook noodig, dat de mensch als koning leert heerschen.

Zeker, ook hier is dit slechts ten volle moge- lijk daar, waar de Koning der koningen ons leven draagt en leidt.

Maar daarmee blijft de eisch, dat wij onszelf beheerschen zullen. Juist hij, die gelooft dat het God is die in ons werkt het willen en het volbrengen naar zijn welbehagen, gelooft ook, dat degene die zichzelf overwint, sterker is dan die een stad inneemt.

De koninklijke zelfbeheersching is een der eerste christelijke deugden.

En de mensch, die zichzelf met wijsheid door- ziet, die zichzelf kent, die weet wie hij is, die daarbij den drang der zelfovergave kent is juist zoo in staat elken dag zichzelf meer te leeren beheerschen.

Zoo kunnen wij zeggen dat voor de ware per- soonlijkheidsvorming van een ieder mensch noodig is: zelfkennis, zelfovergave en zelfbeheersching.

Samenvattend kunnen wij het dus zoo zien: onze persoon, ons „ik", heeft van Gods wege de opdracht om, door Zijn Geest omgezet, te heers- chen in den mikrokosmos van zijn eigen bestaan.

Deze heerschappij is een heerschappij der ken- nis. Wij dienen in onzen eigen mikrokosmos al meer thuis te raken. Deze kennis is echter eerst daar goed, waar zij een kennis des geloofs is.

Ons „ik" dient zich met alle gaven en krachten te richten op het andere. Wij moeten dus als levende menschen, gedragen door de liefde, ons wijden aan datgene, wat om onze toewijding roept. Dit kan alleen door de liefde. Deze liefde is alleen daar goed, waar zij gedragen wordt door de liefde van God en de liefde tot God.

Ons „ik" moet heerschen in de kleine wereld van ons eigen bestaan. Het moet regeren over alle gave en allen aanleg, die er in ons is. Alleen wie zóó zichzelf beheerscht kan in dit leven machtsdrager zijn. Deze machtsuitoefening is al- leen daar goed, waar zij gedragen wordt door de hope der verlossing en door de hope van de overwinning van de macht van den Almachtige.

Zoo wordt de verhouding deze, dat wij bij de drie levenssferen van profetisch, priester- lijk en koninklijk ambt telkens drieërlei uitdrukking krijgen van elk van de drie deugden waartoe God ons roept. Deze drieërlei uitdrukking is in wezen uitdrukking van drieërlei aspect aan eenzelfde deugd.